

УДК 341.225.5

DOI 10.33244/2617-4154.3(24).2026.221-230

А. М. Лазебний,*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Державний податковий університет***A. M. Lazebnyi,***Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure,
State Tax University
email: a_lazebna15@gmail.com***ORCID 0009-0006-0136-3251;****М. О. Заріцький,***здобувач ступеня доктора філософії,
Державний податковий університет***M. O. Zaritskyi,***PhD Candidate,
State Tax University
email: zarikmo54925492@gmail.com***ORCID 0009-0004-5878-3615**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗАБРУДНЕННЮ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ІЗ СУДЕН ТА РОЛЬ ІНСПЕКЦІЙНИХ ОРГАНІВ

LEGAL REGULATIONS GOVERNING THE PREVENTION OF MARINE POLLUTION FROM SHIPS AND THE ROLE OF INSPECTION AUTHORITIES

Дослідження присвячено теоретико-правовому обґрунтуванню та розробці практичних пропозицій щодо модернізації юридичних механізмів запобігання забрудненню морських акваторій із суден у процесі гармонізації вітчизняного законодавства із міжнародно-правовими нормами та стандартами Європейського Союзу. Методологічну основу роботи становить комплексний підхід із застосуванням формально-догматичного, порівняльно-правового, системно-структурного й історико-правового методів, що дали змогу оцінити стан імплементації конвенційних вимог у національне правове поле. У результаті

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Лазебний А. М., Заріцький М. О., 2026

розвідки здійснено всебічний аналіз нормативно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в морегосподарському комплексі України та виявлено, що ключовим бар'єром на шляху реалізації міжнародних зобов'язань є інституційна неузгодженість повноважень між органами контролю й портовими адміністраціями. Встановлено наявність суттєвих розривів між інспекційними процедурами та судовими стандартами доказування вини, що призводить до визнання первинних матеріалів перевірок недопустимими доказами під час судового розгляду чи кримінального провадження. Особливу увагу приділено специфіці нагляду за транспортуванням ризикових вантажів і гарантуванню цивільно-правової відповідальності судновласників, а також запропоновано класифікаційну модель функціональної діяльності інспекційних органів за п'ятьма основними напрямками. За підсумками аналізу доведено потребу в якісній зміні доктринального сприйняття морського інспекційного нагляду – від вузькогалузевого контрольного інструменту до стратегічного елементу системи національної безпеки. Обґрунтовано стратегічні напрями оптимізації законодавства України за рахунок цифровізації моніторингу трафіка суден, запровадження ризик-орієнтованого підходу під час оглядів та автоматизації обліку відходів у портах відповідно до євроінтеграційного вектора держави.

Ключові слова: екологічна безпека акваторій, інспекційний нагляд, контрольні-перевірочні заходи, захист морського довкілля, судноплавство, євроінтеграційні стандарти, доказова база.

This study is devoted to the theoretical and legal justification and the development of practical proposals for modernizing the legal mechanisms for preventing pollution of marine waters from ships as part of the process of harmonizing domestic legislation with international legal norms and European Union standards. The methodological foundation of the study is a comprehensive approach employing formal-dogmatic, comparative-legal, systemic-structural, and historical-legal methods, which made it possible to assess the status of the implementation of treaty requirements into the national legal framework. As a result of the research, a comprehensive analysis of the regulatory framework for ensuring environmental safety in Ukraine's maritime sector was conducted, revealing that the key barrier to fulfilling international obligations is the institutional lack of coordination of powers between regulatory authorities and port administrations. Significant gaps were identified between inspection procedures and judicial standards of proof of guilt, which leads to the exclusion of primary inspection materials as inadmissible evidence during court proceedings or criminal investigations. Particular attention is paid to the specifics of supervising the transport of hazardous cargo and ensuring the civil liability of shipowners, and a classification model of the functional activities of inspection bodies across five main areas is proposed. The analysis demonstrates the need for a qualitative shift in the doctrinal understanding of maritime inspection oversight – from a narrowly sector-specific regulatory tool to a strategic element of the national security system. The paper justifies strategic directions for optimizing Ukrainian legislation through the digitization of vessel traffic monitoring, the introduction of

a risk-based approach during inspections, and the automation of waste accounting in ports, in line with the country's European integration agenda.

Keywords: *environmental safety of water bodies, inspection oversight, control and verification measures, protection of the marine environment, shipping, European integration standards, evidence base.*

Постановка проблеми. На тлі інтенсифікації міжнародних морських перевезень і зростання глобального обсягу транспортування вантажів дедалі гостріше постає проблема забезпечення екологічної та функціональної безпеки морського простору. Забруднення Світового океану, спричинене технічними аваріями, свідомим або експлуатаційним скиданням шкідливих речовин і нафтопродуктів із суден, створює безпосередню загрозу для крихких морських екосистем, узбережних територій та економічних інтересів прибережних держав. Для України як провідної морської держави Чорноморсько-Азовського басейну це питання має не лише екологічний, а й стратегічний характер, оскільки стале функціонування портової інфраструктури, торговельного флоту та морегосподарського комплексу безпосередньо зумовлює її національну безпеку й економічну стабільність.

Традиційні національні та міжнародно-правові механізми регулювання судноплавства нерідко виявляються недостатньо гнучкими перед обличчям трансгресивного й транскордонного характеру екологічних загроз. Неперервний розвиток хімічної промисловості та зростання частки небезпечних вантажів у загальній структурі морського вантажообігу підвищують ризики масштабних техногенних катастроф у морських акваторіях. Сучасний стан юридичного забезпечення в цій сфері демонструє наявність суттєвих прогалин у питаннях оперативного реагування на інциденти, розмежування відповідальності між суб'єктами морського перевізного процесу та чіткого оцінювання завданих довікілню збитків.

Ключова проблематика полягає у вираженій суперечності між потребою в забезпеченні безперебійної торговельно-транспортної діяльності та вимогами щодо суворого дотримання екологічних стандартів судноплавства. Практична реалізація охоронних заходів ускладнюється різноманітністю видів небезпечних вантажів, високою чутливістю морського середовища до хімічного та нафтового впливу, а також правовою складністю доказування вини й відшкодування екологічної шкоди. Отже, постає нагальна потреба в комплексному науково-практичному дослідженні та системному вдосконаленні нормативно-правових засад запобігання забрудненню морського середовища з метою розробки дієвих юридичних механізмів його захисту й гарантування загальнонаціональної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження зазначеної проблематики спирається на ґрунтовну нормативно-правову та науково-доктринальну базу, ключовим фундаментом якої є Міжнародна конвенція із запобігання забрудненню з суден 1973 року (MARPOL 73/78), до якої Україна приєдналася згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21 вересня 1998 року № 771 [1]. Цей нормативно-правовий акт міжнародного права встановлює імперативні технічні, конструктивні й експлуатаційні стандарти запобігання забрудненню нафтою, рідкими отруйними речовинами, стічними водами та

сміттям, створюючи уніфіковане міжнародне поле для безпечного судноплавства. Розвиваючи ці міжнародні імперативи в системному підручнику «Правове регулювання судноплавства» [3], О. С. Савич, А. В. Іванова та О. В. Костиря піддають всебічному аналізу широке коло інститутів морського права, висвітлюючи приватні й публічні засади функціонування морського транспорту та системи забезпечення безпеки плавання.

Глибоке наукове осмислення конкретних аспектів юридичної відповідальності за екологічні правопорушення в морському просторі знайшло своє відображення в працях В. О. Допілки та К. Г. Матієнко [2, с. 332]. Дослідники детально проаналізували правове регулювання відповідальності за забруднення навколишнього середовища під час транспортування небезпечних вантажів морем, звернувши особливу увагу на складність механізмів відшкодування завданих збитків, цивільно-правову відповідальність власників суден і специфіку правового режиму перевезення особливо ризикових речовин. Водночас генезу правових досліджень у сфері забруднення та засмічення морського простору ґрунтовно простежила І. В. Леусенко [4, с. 61], висвітливши еволюцію вітчизняної та зарубіжної правової думки, аналізуючи формування нормативно-правового інструментарію охорони-екологічного спрямування та вказуючи на спадковість і динаміку становлення відповідних правових інститутів.

Сучасний вектор наукових пошуків у сфері морського права щільно пов'язаний з оптимізацією національного законодавства в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. У праці А. В. Іванової та М. М. Корощенко [5, с. 195] науково обґрунтовано правові засади гармонізації законодавства України у сфері морського транспорту до стандартів Європейського Союзу, що є критично важливим для адаптації національних екологічних, технічних і транспортних нормативів до вимог ЄС. Розширюючи межі проблеми до глобального рівня, А. В. Іванова та Р. О. Кубіцький [6, с. 180–186] піддають системному аналізу морську безпеку як складову загальної системи національної та міжнародної безпеки. Такий підхід дає змогу розглядати захист морського середовища від забруднень не лише як вузькогалузеве екологічне завдання, а як стратегічний компонент загальнодержавної безпекової архітектури, що потребує дальшого теоретичного розроблення та законодавчого закріплення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість фундаментальних праць, присвячених базовим засадам правового регулювання судноплавства та історичній генезі правових досліджень у сфері охорони-екологічної діяльності, низка системних питань усе ще залишається поза належною увагою науковців. Зростання інтенсивності транспортування високоризикових субстанцій висвітлює суттєву неоднозначність у механізмах притягнення до відповідальності суб'єктів морських перевезень. Практика застосування норм про відповідальність за забруднення довкілля небезпечними вантажами [2, с. 333] свідчить про наявність суперечностей між національними процесуальними процедурами доказування вини та складним механізмом реалізації вимог Міжнародної конвенції MARPOL 73/78 [1]. Відсутність чіткої деталізації правового статусу окремих учасників морегосподарського комплексу у випадках екологічних інцидентів створює умови для уникнення відшкодування шкоди, завданої морським екосистемам.

Водночас процес євроінтеграції України вимагає перегляду та суттєвого узгодження вітчизняного законодавства із засадами й директивами Європейського Союзу, що актуалізує проблему адаптації екологічних стандартів судноплавства [5, с. 194]. Невирішеною залишається проблема розробки комплексного алгоритму такої гармонізації, який би враховував як міжнародно-правові зобов'язання України за конвенцією MARPOL 73/78 [1], так і її внутрішньодержавні реалії та спроможність портової інфраструктури. Крім того, поза увагою дослідників часто залишається інтеграція правових норм екологічної безпеки морського простору в єдину систему національної та міжнародної безпеки [6, с. 184]. Традиційне сприйняття охорони довкілля як ізольованої галузевої теми заважає розглядати запобігання забрудненню із суден як ключову складову загальнодержавної безпекової стратегії, що потребує нових методологічних підходів та усунення прогалин у сучасній правовій доктрині.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Логічним наслідком виявлених прогалин є потреба у формулюванні чіткої мети цього дослідження, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення правових механізмів запобігання забрудненню морського середовища із суден у контексті адаптації національного законодавства України до міжнародних та європейських стандартів. Реалізація цієї мети передбачає узагальнення надбань сучасних теоретичних досліджень у галузі правового регулювання судноплавства й оцінювання досягнутого рівня імплементації приписів Міжнародної конвенції MARPOL 73/78 у національну правову систему.

Для досягнення поставленої мети висувається низка конкретних завдань, першим із яких є вивчення еволюції екологічно-правових норм на основі аналізу генези наукових розробок у сфері захисту морського простору [4, с. 62]. Наступним завданням є комплексний розгляд специфіки юридичної відповідальності за забруднення довкілля під час транспортування небезпечних вантажів морем [2, с. 332] з метою усунення юридичних колізій і прогалин у процесах притягнення до відповідальності винних осіб та відшкодування завданих збитків.

Крім того, завданнями статті є визначення стратегічних напрямів гармонізації законодавства України у сфері морського транспорту зі стандартами Європейського Союзу [5, с. 191–200], а також обґрунтування концептуальних засад внесення охоронно-екологічних нормативів у загальну систему морської безпеки як елементу національної та міжнародної безпеки [6, с. 183]. Підсумковим результатом розв'язання окреслених завдань має стати формування цілісного наукового бачення розвитку правового регулювання, здатного забезпечити надійний екологічний захист і стає функціонування морської галузі України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасних наукових розробок свідчить, що, попри наявність ґрунтовних праць із загальних питань судноплавства [3, с. 45] та фундаментальних досліджень генези захисту водного середовища [4, с. 62], низка критично важливих аспектів правового регулювання залишається поза належною увагою науковців. Передусім у вітчизняній юридичній доктрині бракує єдиного підходу до розмежування повноважень і зон відповідальності між Державною екологічною інспекцією України, Адміністрацією морських портів і Морською адміністрацією. Відсутність

чіткої процесуальної взаємодії між цими суб'єктами під час виявлення скидань шкідливих речовин призводить до міжвідомчих конфліктів, дублювання функцій або, навпаки, бездіяльності у вирішальні хвилини після екологічного інциденту.

Практика притягнення суб'єктів морського перевізного процесу до відповідальності за забруднення довкілля небезпечними вантажами [2, с. 333] демонструє суттєвий розрив між процедурами інспектування суден і стандартами доказування вини в суді. Наявні національні методики відбору проб, розрахунку збитків і накладення арешту на судна-порушники нерідко суперечать міжнародно-правовим стандартам, встановленим конвенцією MARPOL 73/78 [1]. Це створює умови, за яких іноземні та вітчизняні судовласники легко оскаржують рішення інспекційних органів у судовому порядку, уникаючи реального відшкодування шкоди, завданої морським екосистемам.

Водночас виникає гостра проблема відсутності цілісного механізму адаптації контрольно-наглядової діяльності до вимог Європейського Союзу [5, с. 195]. Процес гармонізації морського законодавства вимагає не просто механічного копіювання європейських директив щодо контролю держави порту (Port State Control), а їхньої глибинної інтеграції в національну правову систему з урахуванням специфіки роботи українських інспекційних служб. Поза увагою науковців залишаються й питання кваліфікації правопорушень під час застосування норм про порушення правил охорони вод [9, с. 29], де зібрані інспекторами первинні матеріали часто виявляються недопустимими доказами для кримінального провадження.

У більшості сучасних розробок інспекційний нагляд розглядається як вузькогалузовий контрольний інструмент, а не як стратегічний елемент системи морської безпеки держави [6, с. 182]. Забезпечення екологічної чистоти морських акваторій досі сприймається відірвано від завдань Стратегії державної екологічної політики [8] та загальної безпекової архітектури. Отже, виділення невирішених частин проблеми полягає в потребі створення комплексної, правово обґрунтованої та гармонізованої з європейським правом моделі інспекційного нагляду, яка б забезпечувала невідворотність відповідальності за забруднення та надійний захист морського простору України.

Правове регулювання запобігання забрудненню морського середовища із суден є фундаментальним напрямом державної екологічної політики, базис якого закладено безпосередньо в Конституції України [10]. Вона визначає забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги обов'язком держави, що має визначальне значення для розвитку всього морегосподарського комплексу. Деталізація цих нормативних засад відбувається через Стратегію державної екологічної політики України на період до 2030 року [8], яка орієнтує національну правову систему на мінімізацію техногенного впливу на водні об'єкти та підвищення ефективності екологічного нагляду. У цьому контексті морське право є комплексним інститутом, який поєднує приватні та публічні засади регулювання торговельного мореплавства [3, с. 112].

Ключовим міжнародно-правовим регулятором, що формує стандарти безпеки судноплавства та захисту акваторій від виснаження й забруднення, є Міжнародна конвенція із запобігання забрудненню з суден 1973 року (MARPOL 73/78) [1]. Цей документ містить суворі імперативні вимоги щодо конструкції суден, обладнання їх

сепараційними установками, танками для збору нафтомістких вод і системами очищення стічних вод. Практична імплементація конвенційних норм у національне правове поле вимагає чіткого функціонування контрольних механізмів, де ключову роль відіграють спеціалізовані інспекційні органи. Саме вони покликані здійснювати перевірку відповідності іноземних і національних суден міжнародним екологічним вимогам у рамках процедур контролю держави порту та держави прапора.

Діяльність інспекційних органів охоплює широкий спектр превентивних і контрольно-перевірочних заходів, регламентованих національним і міжнародним законодавством [7, с. 255]. Інспектори наділені повноваженнями здійснювати огляд суден, перевіряти наявність міжнародних свідоцтв про запобігання забрудненню, контролювати ведення журналів операцій із нафтою, сміттям і стічними водами. У разі виявлення обґрунтованих підозр щодо порушення правил запобігання забрудненню інспекційні органи мають право проводити детальний фізичний огляд судна, забирати проби скинутих речовин і видавати приписи щодо усунення виявлених недоліків. Якщо виявлені порушення створюють явну загрозу морському довкіллю, інспектори володіють імперативним правом затримувати судно в порту до повного усунення виявлених невідповідностей або надання відповідного фінансового забезпечення.

Систематизацію ключових напрямів діяльності інспекційних органів та їхній нормативно-процесуальний зміст наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Напрями та зміст функціональної діяльності інспекційних органів у сфері захисту морського середовища

Напрямок діяльності	Зміст інспекційних заходів	Права та повноваження інспекторів
Документальний контроль	Перевірка наявності міжнародних свідоцтв про запобігання забрудненню та аналіз судових журналів операцій із нафтою, сміттям і стічними водами	Запит і вилучення судової документації для перевірки дотримання конвенційних вимог
Фізичний інспекційний огляд	Проведення детального огляду технічного стану судна, сепараційних установок, танків і систем очищення стічних вод	Доступ на борт судна, візуальний огляд судового обладнання та приміщень
Лабораторно-аналітичний контроль	Виявлення фактів скидання шкідливих речовин у воду та визначення їхнього складу	Відбір проб скинутих речовин і судових відходів для проведення офіційних аналізів
Застосування заходів впливу	Реагування на виявлені правопорушення та недопущення створення загрози довкіллю	Видача приписів про усунення недоліків та імперативне затримання судна в порту
Процесуальне забезпечення доказування	Фіксація порушень правил охорони вод і перевезення небезпечних вантажів	Складання протоколів, актів огляду та розрахунків збитків для судових і кримінальних проваджень

Джерело: розроблено авторами.

Наведений функціональний розподіл у табл. 1 підтверджує, що ефективність захисту акваторій безпосередньо залежить від належної реалізації кожного з окреслених напрямів інспекційного нагляду. Водночас на практиці системне виконання цих функцій ускладнюється за наявності підвищених ризиків техногенного й екологічного характеру. Зазначене найгостріше проявляється під час здійснення контрольних заходів щодо окремих категорій ризикових вантажів, де найменша процесуальна або технічна помилка інспектора може призвести до невідворотних наслідків.

Особливою складністю зазначається інспекційний контроль у процесі транспортування небезпечних та отруйних вантажів у тарі або наливом. Оцінюючи правове регулювання відповідальності за забруднення довкілля під час транспортування таких речовин морем [2, с. 332], потрібно підкреслити, що інспектори повинні контролювати не лише технічний стан судна, а й дотримання спеціальних правил укладання, маркування, кріплення та вентиляції вантажних місць. Будь-яка недбалість у цій сфері може призвести до масштабної екологічної катастрофи. Тому фіксація порушень правил перевезення небезпечних вантажів посадовими особами інспекційних органів є вирішальною передумовою для подальшого встановлення цивільно-правової відповідальності судновласника та стягнення завданих збитків.

Історико-правовий аналіз свідчить, що інститут інспекційного нагляду в морській сфері пройшов тривалий шлях еволюційного розвитку. Вивчаючи генезу правових досліджень у галузі забруднення та засмічення морського простору [4, с. 61], можна простежити трансформацію повноважень інспекційних органів від формального спостереження до створення повноцінних контрольно-наглядових служб із широкими адміністративно-примусовими функціями. Сьогодні цей інститут перебуває на етапі глибокого реформування, зумовленого потребою в гармонізації законодавства України у сфері морського транспорту до стандартів Європейського Союзу [5, с. 193]. Євроінтеграційний вектор вимагає впровадження нових інформаційних систем моніторингу трафіка суден, автоматизації обліку суднових відходів у портах і застосування ризик-орієнтованого підходу під час вибору суден для інспектування.

У разі коли забруднення морських вод має ознаки тяжкого екологічного правопорушення, контрольна діяльність інспекційних органів тісно переплітається з процесуальною діяльністю правоохоронних органів. Під час кваліфікації діянь, пов'язаних із порушенням правил охорони вод [9, с. 28], саме протоколи, акти огляду, задокументовані розрахунки збитків та офіційні лабораторні аналізи проб, складені інспекторами, формують основу доказової бази для притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Неналежне проведення інспекційного перевірконого заходу або формальні помилки в процесі оформлення документів унеможливають покарання винних, що підриває принципи юридичної відповідальності у сфері природокористування.

Отже, функціонування розгалуженої та правозахисної системи інспекційних органів є ключовою умовою забезпечення реальної екологічної безпеки в морських акваторіях. Захист морського середовища від забруднення із суден виходить далеко за межі суто екологічного нагляду, існуючи важливим чинником забезпечення морської безпеки в єдиній системі національної та міжнародної безпеки [6, с. 184]. Ефективний інспекційний

контроль, базований на чіткому нормативному підґрунті, узгодженості національних норм із конвенцією MARPOL 73/78 [1] та європейськими стандартами, гарантує збереження морських ресурсів, захищає національні економічні інтереси та забезпечує сталий розвиток морегосподарського комплексу України.

Висновки. У результаті проведеного аналізу теоретико-правових і практичних засад регулювання запобігання забрудненню морського середовища із суден визначено, що нормативно-правова основа захисту акваторій спирається на конституційний обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки та цільові орієнтири Стратегії державної екологічної політики України до 2030 року. Ключовим міжнародно-правовим регулятором у цій сфері є Міжнародна конвенція MARPOL 73/78, імперативні вимоги якої визначають стандарти конструкції суден, їх оснащення сепараційним обладнанням і системами очищення, а також регламентують процедури контролю держави порту та держави прапора.

Водночас практична реалізація цих нормативних приписів ускладнюється наявністю суттєвих інституційно-процесуальних прогалин у вітчизняному законодавстві. Передусім у юридичній доктрині бракує єдиного підходу до розмежування повноважень між Держекоінспекцією України, Адміністрацією морських портів і Морською адміністрацією, що під час екологічних інцидентів призводить до міжвідомчих конфліктів, дублювання функцій або бездіяльності.

Ця інституційна неузгодженість поглиблюється суттєвим розривом між інспекційними процедурами та судовими стандартами доказування вини. Невідповідність національних методик відбору проб, розрахунку збитків та арешту суден міжнародним стандартам MARPOL 73/78 дає змогу судновласникам успішно оскаржувати рішення інспекцій у судовому порядку та уникати реального відшкодування шкоди.

Схожі процесуальні недоліки виявляються критичними й під час кваліфікації злочинів проти довкілля, зокрема щодо порушення правил охорони вод. У таких випадках зібрані інспекторами первинні матеріали через формальні помилки та порушення процедур нерідко визнаються недопустимими доказами для кримінального провадження, унеможливаючи притягнення винних осіб до відповідальності.

Особливо гостро зазначені процесуальні вимоги проявляються під час проведення контрольних заходів щодо транспортування небезпечних та отруйних вантажів. У цій сфері інспекційний контроль вимагає оцінювання не лише технічного стану судна, а й дотримання спеціальних правил укладання, маркування, кріплення та вентиляції вантажу, що робить якість інспекційної фіксації порушень вирішальною передумовою для подальшого встановлення цивільно-правової відповідальності судновласника.

З огляду на це подальший розвиток інституту морського інспекційного нагляду вимагає глибинної інтеграції європейських директив у національну правову систему. Важливим є впровадження цифрових інформаційних систем моніторингу трафіка суден, автоматизація обліку судових відходів у портах, а також перехід до застосування ризик-орієнтованого підходу під час вибору суден для перевірки.

У підсумку доведено потребу в якісній зміні доктринального підходу до розуміння сутності інспекційного нагляду, який має розглядатися не як вузькогалузовий контрольний інструмент, а як стратегічний елемент загальної безпекової архітектури держави.

Забезпечення екологічної чистоти морських акваторій вимагає формування комплексної, правової обґрунтованої та гармонізованої з правом ЄС моделі інспекційного контролю, яка гарантуватиме невідворотність юридичної відповідальності за забруднення та надійний захист морського простору України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден, 1973 р. MARPOL 73/78: Про приєднання України до Міжнародної конвенції по запобіганню забрудненню з суден 1973 року, поправок 1984, 1985, 1987, 1990 і 1992 років та Протоколу 1978 року до неї : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 вересня 1998 р. № 771. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009#Text
2. Допілка В. О., Матієнко К. Г. Правове регулювання відповідальності за забруднення навколишнього середовища при перевезенні небезпечних вантажів морем. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 67. С. 331–335.
3. Савич О. С., Іванова А. В., Костира О. В. Правове регулювання судноплавства. Харків : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 334 с.
4. Леусенко І. В. Забруднення та засмічення морського простору: генеза правових досліджень. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2023. № 4. С. 60–64.
5. Іванова А. В., Корощенко М. М. Правові засади гармонізації законодавства України у сфері морського транспорту до стандартів ЄС. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2026. № 2. С. 191–200.
6. Іванова А. В., Кубіцький Р. О. Морська безпека в системі національної і міжнародної безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Випуск 5. С. 180–186.
7. Балобанов О. О., Пальченко А. А. Основні заходи та захист морського середовища від забруднення, забезпечені міжнародним та національним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 68. С. 253–258.
8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України ; Стратегія від 28.02.2019 № 2697-VIII : станом на 01.01.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
9. Дудоров О. О., Письменський Є. О. Порушення правил охорони вод: проблеми тлумачення і вдосконалення кримінального закону. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 2. С. 26–35.
10. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%-D0%B2%D1%80>

Дата надходження 05.08.2026

Дата прийняття після рецензування 11.08.2026

Дата рекомендації 27.08.2026

Дата публікації 30.09.2026

Лазебний А. М., Заріцький М. О. Правове регулювання запобігання забрудненню морського середовища із суден та роль інспекційних органів